

Slutrapport för Bra Miljövalsprojekt utrivnings av Almbro grunddamm, samt biotopvård i Täljeån, Örebro kommun"

Sammanfattning

Naturvårdsenheten, Örebro kommun, sökte i februari 2023 bidrag från Naturskyddsföreningens miljöfond Bra Miljöval. Bidraget söktes för att finansiera utrivningen av Almbro damm och för att biotopvårda av Täljeån närmast dammen. Örebro kommun har drivit projektet från 2017–2022 med förberedande arbete, som förstudie, samråd och ansökan om vattenverksamhet.

Miljönytta

Målsättningen med projektet var att ta bort Almbro damm som var en 1m-hög dammtröskel i betong tvärs över Täljeån (bild 1). Dammen var anlagd på 1970-talet och saknade kulturhistoriskt värde. Historiskt har det funnits en större kvarndamm på platsen. Almbro damm utgjorde ett fysiskt hinder för vattenlevande växter- och djur. Målarten för projektet är Asp, *Leuciscus aspius*, som konstaterats nedströms dammen, men som på grund av vandringshindret inte kunna vandra uppströms till nästa lekområde. Vidare syftade projektet till att återskapa livsmiljöer för växter- och djur i årummet, ca 150m upp- och nedströms dammen. Den tidigare vattenkraftsverksamheten på platsen hade rensat bort naturligt förekommande stenar i vattendraget. Återställningen utfördes nu som biotopvård, där block, sten och lekgrus lagts tillbaka i vattendraget för att skapa mer variation av miljöer.

Projektet bidrar till miljömålet "Levande sjöar och vattendrag" samt till att uppnå miljö kvalitetsnormen för Täljeån.

Nedan följer en redovisning av arbetsgången för BMV-projektet;

2023

I februari hålls inledande planeringsmöte mellan Örebro kommun, Norconsult och entreprenören T-schakt som ska utföra anläggningsarbetet. Konsulten tar fram en kontrollplan för projektet.

I maj hålls ett planeringsarbete i fält där körvägar och upplagsplatser pekas ut. Arbetsupplägget stäms av med markägaren. Vi tittar på lämpliga material för biotopvård, lekgrus och sten-block.

I juni söks en s.k. TA-plan för arbetet av entreprenören för in- och uttransporter av material. Dialog hålls med den entreprenör Infra-Con som samtidigt bygger en ny bro över Täljeån för Rv51 nedströms dammen. Samordning krävs för nyttjande av transportvägar in till Almbro damm. Projektstart för utrivning och biotopvård planeras till den 15 augusti.

I mitten av augusti blir det översvämning i hela Mellansverige och i Täljeån är det flöden på över 60kbm/s vilket är ovanligt. Flödena och höga vattennivåer håller i sig och projektstarten får vänta närmare en månad innan nivåerna kommit ned så att det blir möjligt att arbeta med maskiner i vattendraget. För biotopvård i rinnande vatten så bör inte flödet vara mer än 15kbm/s.

Den 19 september är maskiner och material på plats i Almbro och arbetet kan äntligen påbörjas. Flödena har minskat och vattennivån är nu på normal nivå.

Först ut anlägger kommunen ett erosionsskydd mot närliggande Forngårdsvägen. Skyddet är ett krav från Trafikverket som tillkommit under tillståndprocessen. Materialet till biotopvård och skyddet körs in via en tillfällig körväg tvärs över Täljeån (bild 2). Arbetet går över förväntan och erosionsskyddet blir klart på ca 7 arbetsdagar (bild 3). Det går det åt betydligt mer material än uppskattat i projekteringen.

Under arbetet med erosionsskyddet öppnar grävmaskinisten samtidigt Almbro grunddamm i norra landfästet, bit för bit, för att successivt sänka av vattennivån i Täljeån (bild 4).

Första skoptagen i dammen tas den 26 september och det visar sig att betongen är relativt lätt att bryta isär (bild 5). Den 2 oktober bearbetas dammkroppens betong med en hammare på grävmaskinen (bild 6) och kan relativt enkelt, grävas ihop tillsammans med armeringsjärn och köras i väg av en bandgående dumper. Under betongen i dammkroppen ligger det en hel del natursten som återanvänds i biotopvården. Betongen körs i väg till återvinning i Atle Återvinningscentral. Själva dammutrivningen tar mindre än tre dagar och den 5 oktober är Almbro grunddamm helt borta (bild 7).

Efter dammutrivningen påbörjas de "svämplan" som Norconsult projekterat i den tekniska beskrivningen. Grävmaskinisten bygger upp planen med bergkross i basen och täcker sedan över dem med natursten, för att sedan placera ut block och större sten i grupper (bild 8). Lekgrus placeras i höljor i svämplanen (bild 9). Arbetet stäms löpande av med en fiskevårdskunnig

person på Norconsult. Grävmaskinisten hittar relativt snabbt ett bra arbetssätt och får fria händer att utforma svämplanens utseende längs hela biotopsvårdssträckan. Förutom att utgöra nya livsmiljöer bidrar svämplanen till att forma en lågvattenfåra i Täljeån.

Arbetet med biotopvården pågår i ca 10 arbetsdagar till den 14 oktober. Sista delen i projektet blir att mäta in och bygga upp den tröskel, ca 100m uppströms dammen som ska utgöra den nya bestämmande sektionen. Tröskeln byggs upp med block och större natursten. Nedströms tröskeln blir det nu en forssträcka.

Den 17 oktober görs en sista avstämning mellan entreprenören, Norconsults fiskvårdskunnige och kommunen. Projektet upplevs väldigt lyckat och den nya forsmiljön ser väldigt bra ut. Närboende som intresserat sig för projektet berättar att de uppskattar förändringen. Under resten av oktober sker avstädning på platsen, material och tillfälliga arbetsvägar körs bort. Markägarens väg återställs.

Den 2 november är anläggningsarbetet helt avslutat och projektet är klart (bild 10 och 11).

I juni 2024 besiktas arbetet av Länsstyrelsen som då kan besluta om att vattenverksamheten kopplat till dammen kan avslutas. I projektet kvarstår en informationsskylt om projektet som ska placeras vid dammens tidigare plats. Där finns även en iordninggjord yta för ett bänkbord.

Ekonomi

Biotopvården i projektet blev dyrare än vad som uppskattades initialt. Skälet till det var att det gick åt betydligt mer material till än vad projekteringen visade. För transparens samredovisas samtliga kostnader vid utförandet i tabell 1. Skälet är att maskinerna arbetade parallellt med både biotopvård och erosionsskydd och det är svårt att exakt särredovisa de olika kostnaderna.

Enbart maskinkostnader och materialet till biotopvård med kross, natursten, block och lekgrus till svämplanen kostade minst 865 375 kr. Uppskattningsvis kostade hela utrivning och biotopvårdsdelen ca 1 miljon kronor. I bilaga 2 finns ett urval av fakturor.

Tabell 1. Kostnader för utrivning och biotopvård Almbro 2023

Norconsult - Sakkunnig fiskvård och projektledning	207235
Material erosionsskydd, återställning vägar/upplag	189615
Material Biotopvård, svämplan bas 0-150	104920
Material Biotopvård, natursten, lekgrus	329369
Maskinkostnader, 22 arbetsdagar. Varav*	790218
Vägplan TA, skyltning	28338
Deponi betong, rensmassor, laktest Structor	38932
	1688627
Maskinkostnader spec.*	
Erosionsskydd ca 7 dgr	251433
Biotopvård ca 12 dgr	431028
Återställning ca 3 dgr	107757
<i>Enbart kostnad material och maskintid utrivning och biotopvård</i>	865317

Kommunikation

Projektet presenteras för allmänheten i Gällersta Forngård under en s.k. Landsbygdsnämnd 11 november 2019.

Utrivningen filmades inför produktionen av SVT "Fiskarnas Rike" den 12 oktober. Länsstyrelsen sammanställer en s k "story map" över projektet.

Det finns ett stort antal bilder och filmer som tagits under projektet, som kan lämnas ut om så önskas.

Per Wedholm
Kommunekolog, projektledare

Tfn 019-21 13 65
per.wedholm@orebro.se